

Asia: VN/13947/2020

Iäkkäiden laatusuositus 2020–2023 / lausuntokierros

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan organisaatio

Muu

1. Onko suosituksen pohjaksi esitetty riittävästi tilasto- ja tutkimustietoa ikääntymisestä ja palveluista?

-

2. Onko suositukseen valittu oikeat aihealueet väestön ikääntymisen ja siihen varautumisen sekä palvelujen järjestämisen ja tuottamisen näkökulmista?

-

3. Ovatko suositukset ymmärrettäviä ja tukevatko ne toiminnan uudistamista?

-

4. Tukevatko esille nostetut hyvät käytännöt suositusten toimeenpanoa?

Laatusuosituksessa ei oteta huomioon kunnissa jo käytössä olevia hyviä käytäntöjä, joilla ikääntyneiden kulttuuriset oikeudet toteutuvat. Poikkihallinnollinen yhteistyö eri toimialojen ja kulttuurilaitosten, kansalaisopistojen, kirjastojen sekä sote- ja kulttuurijärjestöjen kanssa mahdollistavat kulttuurin aktiivisen kokemisen ja itse tekemisen ikääntyneille. Vain koetulla kulttuurilla on hyvinvointi- ja terveysvaikutuksia. Ne kuuluvat kaikille iäkkäille.

5. Onko laatusuositusten toimeenpanon seuranta mittareineen ja indikaattoreineen riittävä tuomaan esille vaikutuksia?

-

6. Onko suosituksessa jotakin turhaa tai puuttuuko jotakin olennaista?

Ikääntyneiden kulttuuristen oikeuksien näkökulmasta laatusuositusluonnos on askel taaksepäin. Kulttuuri toki mainitaan luvussa 3.1. ikääntyneiden terveyttä ja hyvinvointia lisäävänä seikkana, jolloin toimintakykyä ja hyvää elämää pitää yllä ikääntyneiden kyky nauttia kulttuurista

mahdollisimman pitkään. Suosituksessa kulttuuri nähdään kuitenkin ensisijaisesti ikäihmisen kulutustottumuksena, joka valitettavasti voi päättyä, kun toimintakyky heikkenee.

Laatusuositus ei tunnista ikääntyvän väestön kulttuurisia perusoikeuksia, joiden toteutuminen koko elämänkaaren ajan luo merkityksellistä ja mielekästä elämää sekä mahdollistaa oppimisen, osallisuuden ja koetun hyvinvoinnin lisääntymisen. Nämä oikeudet kiinnittyvät kaikkiin suosituksen keskeisiin sisältöihin. Kulttuurin ja taideosallistumisen keinoin edistetään ikääntyvän väestön toimintakykyä, toimijuutta ja osallisuutta niin hoidossa ja hoivassa kuin ennaltaehkäisevissä palveluissa. Vapaaehtoistoiminnassa kulttuuri- ja harrastustoiminta ovat keskeisessä roolissa hyvinvoinnin tukemisessa. Koronakriisin aikana etäosallistuminen ja kulttuuripalveluiden digitalisaatio on ottanut ison harppauksen eteenpäin. On tärkeä muistaa, että ikäihmisten käytössä olevat palvelut, myös kulttuuripalvelut, huomioivat ikääntyneiden moninaisuuden ja vähemmistöryhmät yhdenvertaisuuden turvaamiseksi.

Keinoja parantaa kulttuurin saavutettavuutta on paljon. Esimerkiksi Suomen Sinfoniaorkesterit ry on tuottanut Ikäystävällinen orkesteri -käsikirjan, jonka avulla orkesterin toimintaa voidaan viedä niille ikääntyneille, joilla ei ole mahdollisuutta lähteä konserttiin. Yli 20 kunnassa on vapaaehtoistoimintana toteutettavaa kulttuuriluotsitoimintaa, joka madaltaa kulttuuriosallistumisen kynnystä. Kulttuurin etäpalveluita on kehitetty hankkeissa, ja pysyvää toimintaa on syntynyt (esim. <https://omakirjasto.fi/>).

7. Onko jotakin muuta, mihin haluaisit kiinnittää huomiota laatusuosituksessa?

WHO:n Euroopan aluetoimiston raportti (Fancourt, D. & Finn, S. (2019). What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe. Health Evidence Network (HEN) synthesis report 67 <https://www.euro.who.int/en/publications/abstracts/what-is-the-evidence-on-the-role-of-the-arts-in-improving-health-and-well-being-a-scoping-review-2019>) osoittaa, että taiteella ja kulttuurilla on positiivista merkitystä useiden sairauksien ehkäisemisessä sekä fyysisen ja psyykkisen terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä. Raportin mukaan taidetoimintaan osallistuminen sekä taiteen kokijana että tekijänä voi hoitaa ja auttaa selviytymään useiden akuuttien ja kroonisten sairauksien kanssa.

Tietoja lausunnon antajasta: Valtakunnallinen kulttuurihyvinvointipooli on perustettu 26.5.2020. Sen tavoitteena on vahvistaa saavutettavan kulttuurihyvinvoinnin sisällyttämistä osaksi kokonaisvaltaista hyvinvointia, kuntoutusta, ennaltaehkäiseviä palveluita, eri alojen koulutusta ja uudistuvaa työelämää. Kulttuurihyvinvointipoolin tavoitteleva tulos on kansalaisten kokonaisvaltainen hyvinvointi, jolloin osallisuus, yhdenvertaisuus ja terveys sekä sairauksista toipuminen lisääntyvät.

Kulttuurihyvinvointipoolin perustajajäsenet ovat Taikusydän-yhteyspiste / Turun AMK, Taiteen Sulattamo ry, FinFami Mielenterveysomaisten keskusliitto ry, Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry, Kukunori ry, Mielenterveyden keskusliitto, MIELI Suomen mielenterveys ry ja Kulttuuria kaikille -palvelu.

Raportti kehottaa jäsenmaita tukemaan näyttöön perustuvien taideinterventioiden käyttöönottoa kuten mielenterveyttä tukevien yhteisöllisten taideohjelmien järjestämistä sekä taiteen tarjoamista muistihäiriöistä kärsiville henkilöille. Jäsenmaita kehoitetaan lisäämään tietoisuutta taideosallistumisen hyödyistä sekä varmistamaan kulttuuripalveluiden saatavuus ja saavutettavuus kaikille väestö- ja ikäryhmille. Taide- ja kulttuuriorganisaatioita rohkaistaan sisällyttämään terveys- ja hyvinvointinäkökulmia osaksi työtään, myös strategisella tasolla.

Raportti suosittaa vahvistamaan kulttuuri-, sosiaali- ja terveysalojen yhteistyörakenteita ja -mekanismeja, esimerkiksi perustamalla poikkisektorisesti rahoitettuja ohjelmia. Osana poikkisektorista työtä WHO:n raportti suosittaa ottamaan käyttöön ja vahvistamaan sote-sektorin lähetekäytäntöjä taidetoimintaan osallistumiseen. Suomessa tämä voi tarkoittaa esimerkiksi kulttuurilähetekäytännön kehittämistä ja käyttöönottoa.

Kulttuurihyvinvointipooli perustaa näkemyksensä WHO:n raporttiin sekä hyviin käytäntöihin ja toimintamalleihin, joilla edistetään ikääntyneiden kulttuurisia oikeuksia ja hyvinvointia. Jotta vanhusen kulttuuriset oikeudet eivät laatusuosituksen myötä heikkenisi, kulttuurihyvinvointipooli esittää suositukseen seuraavia muutoksia:

1. Lukuun 3.3, jossa on suositus erilaisista interventioista, lisätään ravitsemuksen ja liikunnan lisäksi myös kulttuuri- ja taideinterventiot. Erityisesti musiikin terveyttä, hyvinvointia ja kuntoutumista tukevat vaikutukset on tunnistettu useissa kansainvälisissä tutkimuksissa.
2. Lukuun 3.4. lisätään hyviin käytäntöihin: Kulttuurisen seniori- ja vanhustyön AILI-verkosto. AILI on 13 kunnan kulttuuri- ja vanhuspalveluiden asiantuntijoiden muodostama verkosto, joka edistää ikääntyneiden kulttuuristen oikeuksien toteutumista. <http://ailiverkosto.fi/index.html>

Ikäystävällinen orkesteri – Orkesterien ikääntyneille suunnatun yleisötyön käsikirja. Käsikirja on tehty orkesterien ikääntyneille suunnattujen, konserttisalin ulkopuolelle tuotettavien palveluiden suunnittelun tueksi ja keskustelunavaukseksi orkesterien ikääntyneille suunnatusta yleisötyöstä. <https://www.sinfoniaorkesterit.fi/assets/Ik%C3%A4yst%C3%A4v%C3%A4llinen%20orkesteri%20%20Orkesterien%20ik%C3%A4%C3%A4ntyneille%20suunnatun%20yleis%C3%B6ty%C3%B6n%20k%C3%A4sikirja.pdf>

3. Lukuun 4.4. lisätään hyviin käytäntöihin: Kulttuuriluotsitoiminta. Kulttuuriluotsi on koulutettu vapaaehtoinen, jonka voi pyytää mukaan kulttuurikohteisiin. Toiminta on tarkoitettu henkilöille, jotka kaipaavat tai tarvitsevat seuraa tai tukea kulttuurikohteissa käymiseen. Luotsitoiminta on kuntien tai järjestöjen ylläpitämää vapaaehtoistoimintaa, jolla edistetään kulttuurin saavutettavuutta. Toimintaa järjestetään yli 20 kunnassa. <https://www.kansalaisareena.fi/osallistu/luotsitoiminta/>

4. Lukuun 5.5. lisätään hyviin käytäntöihin: Opas ikääntyneille suunnattujen etäkulttuuripalveluiden kehittämiseen. <https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KuVa/julkaisut/Opas%20etäkulttuuripalveluiden%20kehittamiseen.pdf>
5. Lukuun 7.3 lisätään suositus asiakkaalle tehtävästä henkilökohtaisesta kulttuurisuunnitelmasta osana hoito- ja palvelusuunnitelmaa niin kotihoidossa kuin ympärivuorokautisessa hoidossa. Suunnitelmaan kirjataan ikääntyneen kulttuuriseen toimintaan liittyviä toiveita, hänen kulttuurista taustaansa ja mieltymyksiä sekä mahdollisuuksia osallistua erilaiseen toimintaan.
6. Luvun 7.3. kahdeksatta suositusta täydennetään seuraavasti: ”varmistavat, että saatavilla on erityisosaamista mm. hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä mukaan lukien kulttuurihyvinvointi...”
7. Lukuun 7.4 lisätään hyviin käytäntöihin kulttuurikirjaamisen Suomen malli RAI-järjestelmässä. Kulttuurikirjaaminen, Suomen malli. Kulttuurikirjaamisella tarkoitetaan kulttuuriseen vanhustyöhön liittyvän toiminnan ja asiakaskohtaisen havainnoinnin kirjaamista potilas- ja asiakastietokantoihin. Kansainvälistä kiinnostusta herättänyt malli on kehitetty AILI-verkoston ja THL:n yhteistyönä osaksi RAI-järjestelmää. <http://ailiverkosto.fi/kulttuurikirjaaminen.html>

8. Mitä toivoisit jatkossa laatusuosituksilta?

-

Mäkisalo-Ropponen Merja
Kulttuurihyvinvointipooli

Rosenlöf Anna-Mari
Kulttuurihyvinvointipooli